

Floating Indonesians uit 'Double happiness'.

GALERIE FLATLAND

Maritiem epos

Artistiek team doet bij verslag van gedenkwaardige zeereis

Door Mirelle Thijsen

Bij aankomst in Hongkong, als je van het vliegveld wegrijdt in de richting van de stad, kom je onherroepelijk een billboard tegen met een reclame voor 'Double Happiness'. Deze wrange naam voor een sigarettenmerk kozen videokunstenaar Owen Oppenheimer, kunstschilder George Korsmit en zijn partner en fotograaf Saskia Janssen als associatieve titel voor een project voortgekomen uit hun samenwerkingsverband en dat nu bij Flatland Galerie te zien is. In de hal van galerie staat een grote augurkenpot met het opschrift 'Double Happiness and other juices'. De uitnodigingskaart is erop geplakt. Het is een portret van de drie kunstenaars tussen een massieve 'wand' bloeiende bruidsluiers, tegen de achtergrond van een spoorrails. De foto is gemaakt door Saskia Janssen en is typisch voor haar werk dat zich beweegt op het vreemde snijvlak van documentaire fotografie en gefotografeerde 'sculptuur'.

Saskia Janssen heeft onlangs de aanmoedigingsprijs voor fotografie van het Amsterdams Fonds voor de Kunsten ontvangen. Zij heeft de Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten in Den Haag gevolgd en twee jaar aan de Rijksacademie in Amsterdam gestudeerd. Haar werk wordt gekenmerkt door een schijnbare nonchalance, waarin de grenzen van het documentaire weer iets worden opgerekt door de werkelijkheid te manipuleren. Als je goed kijkt is het een subtiele vorm van geënceneerde fotografie. Uitgangspunt van haar werk blijft een realistische voorstelling, in eerste instantie vastgelegd op polaroïd en zij gaat steevast uit van de opvatting 'fotografie als drager van ideeën'.

In de benedenruimte van galerie Flatland hangt recent werk van de kunstenaars afzonderlijk. Van Janssen twee fletse, opgeblazen polaroïdfoto's. Op een ervan twee bananenschillen schijnbaar terloops tegen een muur gemeten, op een foto ernaast staat een drumstel begrensd door een witte, welhaast meditatieve, ruimte. Twee onzichtbare tegenpolen: geluid en stilte, in een foto bijeengebracht.

In een aangrenzende zaal hangt een tweeluik van Janssen, getiteld: 'studies voor sculpturen'. Drie zwarte mensen in witte judopakken hebben zich op een witte mat in een gecompliceerde

Kamasutra-achtige houding gewrongen. Armen en benen zijn in elkaar verstrengeld tot een sculpturaal lichaam. Ook hier is weer een soort terloopsheid geconstrueerd. Verderop hangen computerprints van Owen Oppenheimer voor f 120 per stuk en minutieus geschilderde abstracte schilderijen van George Korsmit die ogen als computerkunst maar bij nadere beschouwing een duidelijke relatie hebben met pop-art.

In de bovenzalen hangt de neerslag van een reis die de drie kunstenaars gezamenlijk gemaakt hebben op het containerschip Nedloyd Asia. Zij maakten een verslag in de vorm van een kunstenaarsstatement tijdens de laatste koloniale reis die het schip maakte tussen Hongkong en Sjanghai, vlak voor de overdracht van de kolonie aan China in mei 1997. Ze hebben het schip als atelier gebruikt en kwamen thuis met video-opnamen, super 8 film, foto's, geluidsopnamen en interviews en 18 'flessenpostbrieven'. Alle drie hebben ze als cameraman gefunctioneerd, en geregisseerd, Oppenheimer heeft de film gesneden.

In die filmmontage, die het midden houdt tussen een documentaire en een gefilmde, theateraal dagboek, suist de camera door de machinekamers, gaat spiedend door de gangpaden, registreert de manier waarop flessenpost is gemaakt, en staart naar de duizelingwekkende golven vanaf de gangboorden. Soms is de camera-opstelling in het beeldkader opgenomen, ook zijn interviews met de schuwe bemanning vastgelegd. Het bewegende beeld is afgewisseld met een diaserie van Saskia Janssen: straatbeelden in Sjanghai, skyscrapers als lichaamsvreemde voorwerpen afstekend tegen bergkammen, een surrealistische opname van een slangenmens en weer terug naar een desolate wereldhaven en dat unheimliche van laad-en-loskaden.

Maar steeds wordt de toeschouwer een machinekamer ingevoerd waar bemanningsleden in witte overallen en op hun buik liggend op staketsels boven de vloer zweven. De fotosessie is achter elkaar geprojecteerd, zonder dat er een bepaalde selectie aan voorafging, zoals gebruikelijk bij fotografie. Gewoon een moment na een moment zoals ze op de diafilm staan. Die herhaling wekt bij mij irritatie op.

De opstelling in de machinekamer heeft iets

van een laboratoriumsituatie en een circusact tegelijk. Het is opnieuw zo'n gefotografeerd en op super 8 gefilmde levend 'beeldhouwwerk'? Janssen noemt ze 'Floating Indonesians' en laat de matrozen min of meer toevallig deelgenoot worden van een performance. Eerder heeft ze keurig Amsterdams hotelpersoneel op dergelijke standaards laten balanceren ten behoeve van haar fotowerken.

Prachtige opnamen van de conceptuele vorm en het ritmische patroon van een verzameling vale containers op het achterdek. Je haalt ze er wel uit die gefotografeerde 'sculpturen' van Saskia Janssen. Haar diaserie is geprojecteerd naast vertraagde filmbeelden van het ophalen van het anker. In de gemonteerde versie van de film komen dit soort shots terug, maar dan niet vertraagd. Aan de wand hangt een brief van de kapitein aan een flessenvriend en het antwoord daarop.

Zo'n project doet onherroepelijk denken aan het omvangrijke maritieme epos Fish Story van de Amerikaanse beeldend kunstenaar Allen Sekula, hoewel 'Double Happiness...' minder zwaarwichtige politieke en kunsttheoretische connotaties heeft. Interessanter vind ik het samenwerkingsverband dat eraan ten grondslag ligt. In 1959 gingen de schrijver Max Dendermonde en de fotograaf Carel Blazer aan boord van de Willem Ruis om een wereldreis naar exotische oorden in woord en beeld vast te leggen met het oog op klantenwerving voor de Rotterdamse Lloyd. Bovendien maakte de vormgever en boekverzorger Jurriaan Schrofer er een filmisch beeldverhaal van in de vorm van een leporello. Aan het eind van de twintigste eeuw bestaat zo'n artistiek team uit een videokunstenaar, kunstschilder en fotograaf, het cruiseschip met toekomst is een vrachtschip op haar laatste vaart geworden, het promotionele fotoboekje is vervangen door een kunstenaarsstatement, in de vorm van een multimedia installatie, dat tegelijk een historisch document is.

T/m 13/11: 'Onder de titel Double Happiness and other juices' is werk te zien van Saskia Janssen, George Korsmit en Owen Oppenheimer bij Flatland galerie, Lange Nieuwstraat 7, Utrecht.

Drs M. Thijsen is kunsthistoricus.